

روزنامه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی صبح ایران • صاحب امتیاز و مدیرمسئول: مهدی رحمانیان
نشانی: میدان فاطمی، خیابان بهرام مصیری، پلاک ۲۲ • تلفن: ۵۴ و ۸۸۹۳۶۲۷۰ • نمابر: ۸۸۹۲۵۴۶۷
تلفن آگهی‌ها: ۸۶۰۳۶۱۹ • تلفن امور آگهی‌های شهرستان‌ها: ۷-۴۴۰۱۹۸۰۵ • تلفن امور مشترکین: ۸۸۹۰۲۵۴۸
توزیع: شرکت پیام‌ساز سنز
تلفن: ۶۶۲۶۵۰۰۷-۰۹۱۲۳۵۸۳۲۹۳ • چاپ: مصمیم
تلفن: ۴۴۵۳۳۷۲۵

www.sharghdaily.ir

سه‌شنبه ۱۶ خرداد ۱۴۰۲ • ۱۷ ذی‌القعدة ۱۴۴۴ • ۶ ژوئن ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۶۹ • ۱۲ صفحه
ادان ظهر تهران ۱۲:۰۳ • اذان مغرب ۱۹:۳۹
اذان صبح فردا ۳:۰۳ • طلوع آفتاب ۴:۴۸

سرتق

دیالوگ روز

آخرین سامورایی - ادوارد زویبک - ۲۰۰۳

ناتان آلگرن (تام کروز): تو معتقدی که انسان می‌تونه سرنوشت خودشو تغییر بده؟

کاسوموتو (کن واتانابه): من معتقدم که انسان هر کاری می‌تونه بکنه تا به چیزی که می‌خواد برسه!

حقوق عامه؛ حقوقی که نباید فراموش شود

حسن خلیل خلیلی

وکیل

حقوق عامه اصطلاحی است که در فقه امامیه، حقوق اساسی (اصل ۱۵۶ قانون اساسی) و آیین دادرسی کیفری (ماده ۲۹۳)، بدون آنکه تعریفی روشن از آن صورت گیرد، به کار رفته و در کنار آن، دو اصطلاح حقوق شهروندی و حقوق عمومی نیز در قوانین داخلی به کار رفته است. این نوشتار، بر آن است تا بررسی کند که حقوق عامه از جنس حقوق شهروندی است یا از جنس حقوق عمومی؟ و در پیگیری قضائی در جهت صیانت از حقوق عامه، در ساحت کدام‌یک گام بردارد.

۱- حقوق عامه:قانون اساسی در فصل سوم، حقوق ملت (اصول ۱۹ تا ۴۲)، در مقام تبیین «حقوق عامه» برآمده است. حقوقی که ملت نسبت به حاکمیت دارد، از قبیل آموزش و پرورش رایگان، خدمات بهداشتی و درمانی، مسکن متناسب، دادخواهی، حق برخورداری از دادگاه صالح، دانشتن وکیل، منع شکنجه، دادرسی عادلانه، تابعیت، برخورداری از تأمین اجتماعی، داشتن شغل، تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها، آزادی احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و… آزادی شریات و مطبوعات، ممنوعیت تقشیش عقاید، حقوق زن، حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. حقوق مساوی بوده و تحقق آنها مستلزم پیش شرط‌هایی است. از سوی دیگر، ۴۷، ۵۰، ۵۹ و… جمعیماب بر نزدیک به ۷۰ مورد از مصادیق حقوق ملت بر دولت و حاکمیت اشاره شده است، همچنین طبق بند ۲ اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضائیه مسئول احیای حقوق عامه است.

۲- حقوق شهروندی:حقوق شهروندی (citizenship rights)، مفهومی است که بر ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق تمام افراد بشر دلالت دارد. این حقوق، ذاتی و فطری، غیرقابل انتقال، تقسیم‌ناپذیر و جهانی‌اند. حقوق شهروندی در کشورهای اروپایی و آمریکایی زیرمجموعه علوم سیاسی (political science) قرار می‌گیرد و بیشتر ناظر بر حقوق مشارکت شهروندان در اداره امور کشور است. مصادیق حقوق شهروندی، شامل گستره وسیعی بوده و تحقق آنها مستلزم پیش شرط‌هایی است. از سوی دیگر، حقوق شهروندی، اعطایی از سوی حاکمیت به مردم نیست؛ بلکه در نزد شهروندان، واقعی، ثابت و محفوظ است. به بیان دیگر، حقوق شهروندی را دولت ایجاد نمی‌کند؛ بلکه باید آن را رعایت کند، از آن حمایت نکند و درصورتی‌که آن را نقض کند، در پی جبران آن برآید. منشور حقوق شهروندی (سال ۱۳۹۵) در ۱۲۰ ماده مستلزم بر حق حیات، سلامت و کیفیت زندگی، حق کرامت و برابری انسانی، حق آزادی و امنیت شهروندی، حق مشارکت در تعیین سرنوشت، حق اداره شایسته و حسن تدبیر، حق آزادی اندیشه و بیان، حق دسترسی به اطلاعات، حق دسترسی به فضای مجازی، حق حریم خصوصی، حق تشکل،

چهره خوانی

اشک‌های یک مربی

بیشتر صفحات ورزشی از اشک‌های پپ گواردیولا بعد از بردن جام حذفی انگلیس با تیم منچسترسیتی نوشتند. اشک‌هایی که معلوم کرد این مربی مطرح جهان هنوز به بردن جام عادت ندارد و شور و ذوق برنده‌شدن برایش عادی نمی‌شود. اما پپ گواردیولا به‌تازگی در سرپال محبوب «تد لاسو» در نقش خودش ظاهر شد. سومین فصل این سریال به‌تازگی پایان یافته است. «تد لاسو» سریالی با مضمون ورزشی است که یک مربی فوتبال آمریکایی با بازی جیسون سودیکیس تمام تلاشش را می‌کند تا به همراه تیمش «ای اف سنی ریچموند» بتواند در لیگ برتر انگلیس باقی بماند. در قسمت آخر این سریال، تیم در برابر منچسترسیتی باید بازی کند و خوشبختانه می‌تواند این بازی را برود. دیدار دو مربی بعد از بازی و بردن «ریچموند» اتفاق می‌افتد. وقتی «تد لاسو» به «پپ» نزدیک می‌شود وبه او می‌گوید: «شکست‌دادن مردی مثل تو خیلی سخت است، تو مرد سرسختی هستی». البته این حتی تعریف کاملی از توانمندی «پپ» نیست و حتی تعارف هم نیست، یک دیالوگ عادی است. اما اتفاق در

حرف‌های «پپ» است و وقتی او توصیه‌ای فراتر از ورزش می‌کند که کاملاً می‌تواند با روحیه سرپال «تدلاسو» همراه باشد. پپ در جوابش گفت: «نسه، نگران برد و باخت نباش. فقط به این‌بچه‌ها کمک کن که بهترین عملکردشان را درون و بیرون زمین داشته باشند. این از هر چیزی مهم‌تر است». اگر از دید «پپ» به قضیه این حضور نگاه کنیم، این اتفاق باعث محبوبیت بیشتر سریال شد و او به شوخی گفت: «پس از سومین قهرمانی متوالی‌اش در لیگ برتر با منچسترسیتی و حضور

• آتش‌سوزی در جنگل‌های کرخه از نیمه اردیبهشت آغاز شده و عملکرد ستاد بحران و جهاد کشاورزی در اطفای حریق کارایی لازم را ندارد و تکرار این اتفاق به صورت سالانه سبب ازبین‌رفتن بخش زیادی از این مراتع که زیستگاه گونه در معرض خطر گوزن زرد است، شده است.

عکس: علی معرف، ایرنا

شبکه‌خوانی

آیا برای هوش مصنوعی آماده هستیم؟

اگر اوایل قرار بود از دیدن مکرون وسط زاله‌ها بچندیم و ویدئوی عجیبی از تام کروز ببینیم یا ترامپ را در شرایط نامناسب، حالا دیگر اتفاقات هرروزه‌ای که با آن روبه‌روسیم، چالش‌برانگیز شده است.

زنده‌کردن کودکان به قتل رسیده

به‌تازگی جنجالی غیراخلاقی در تیک‌تاک راه افتاده است که در آن افرادی به انتشار ویدئوهای احیای قتل کودکان با هوش مصنوعی پرداخته‌اند. آنان در این ویدئوها که برای گرفتن لایک و توجه بیشتر است، به زنده‌کردن کودکان و قربانیان جرائم می‌پردازند. البته چینی‌ها چندی پیش گام‌هایی در این رابطه برداشته بودند. همین چند روز پیش بود که معلوم شد در چین تلاش‌هایی برای گفت‌وگو با مردگان در حال انجام است؛ آن‌هم از طریق هوش مصنوعی. درحال‌حاضر و با افزایش برنامه‌ها و حضور مدام هوش مصنوعی در برنامه‌ها و حتی زندگی روزمره، برخی دیگر به فناپذیری اعتقاد ندارند و معتقدند حالا دیگر بحث مردن هنرمند مطرح نیست و با وجود فناپذیری انسان، هنر، آثار و حتی صدایش قابل دستیابی است. آنچه در ابتدا به‌صورت سرگرمی مطرح بود، مانند خواندن ترانه‌ای از خواننده پاپ ایرانی توسط بیلی آلیش، حالا یک بحث اخلاقی را مطرح کرده است.

زنده‌کردن هنرمندان مرده

ایین ماجرا درباره زنده‌کردن مردگان و اخلاقی بودن یا غیراخلاقی بودن آن است. به گزارش ایسنا، کارشناسان فناوری در دهمانگران غم و اندوه در حال بحث درباره آن ایده هستند که آیا فناوری و مشخصاً هوش مصنوعی می‌تواند به غم و اندوه از دست‌دادن افراد کمک کند یا خیر. کارشناسان فناوری معتقدند که طراحی یک کیبی دیجیتالی از کسی که از دنیا رفته، با شبیه‌سازی صدا و تصویر او می‌تواند در پذیرش بهتر مرگ برای اطرافیان کمک کند و این فناوری به‌زودی در دسترس عموم قرار خواهد گرفت. این پیشنه‌ها کارشناسان فناوری باعث بحث‌های زیادی در توییتر شده است. موضوع این بحث‌ها از آنجا شروع شد که ری‌ایتک دسای، کارشناس ارشد هوش مصنوعی مستقر در آمریکا، پیش‌تر در توییته نوشته بود: «این پس به‌صورت منظم شروع به ضبط صدای والدین، بزرگ‌ترها و عزیزان خود کنید. با جمع‌آوری داده‌های متنی، صوتی و ویدئویی کافی، احتمال صد درصد وجود دارد که آنها پس از ترک بدن فیزیکی‌شان برای همیشه بتوانند با شما زندگی کنند، حتی تا پایان امسال ممکن است این امکان فراهم شود». این پست توییتری از زمان انتشار تاکنون ۱۱.۶ میلیون بار بازدید داشته و تقریباً هفت هزار بار بازنشر شده است. پس از ارسال این توییت که جنجال زیادی به پا کرد و انتقاد بسیاری از کاربران را در پی داشت، بسیاری از کاربران اظهارنظر این کارشناس هوش مصنوعی را ایده‌ای مشابه به فیلم‌های آخرالزمانی دانستند و برخی دیگر از کاربران معتقد بودند ایده شبیه‌سازی حیات مردگان، غیراخلاقی یا ناسالم برای سلامت ذهن بازماندگان است. این ماجرا اگر رخ دهد، مجموعه‌ه زیادی از فانتزی‌ها، فیلم‌ها و داستان‌های تخیلی نویسندگان و سینماگران جهان را ایران به واقعیت تبدیل می‌شود.

توس و هشدار

کمتر از یک ماه پیش بود که «جفری هینتون» که به عنوان پدر هوش مصنوعی و یکی از پیش‌گسوت‌های حوزه هوش مصنوعی شناخته می‌شود، در توییته نوشت: «من شرکت را ترک کردم تا بتوانم درباره خطرات هوش مصنوعی بدون در نظرگرفتن تأثیر آن بر گوگل صحبت کنم». او با ابراز نگرانی درباره خطرات هوش مصنوعی از شرکت گوگل استعفا داد و گفت: «اکنون از کارم در این رشته ششمانج». مدیرعامل شرکت‌های فناوری این جمله‌ای ماسک و بیل گیتس نیز نسبت به عواقب هوش مصنوعی بیانیه‌ای مشترک منتشر کردند. در یکی از شماره‌های اخیر تایم نیز سبب به خطر هوش مصنوعی هشدار داده شده است. چندی پیش خبری منتشر شد که ارتش آمریکا از بهپاد‌هایی با هوش مصنوعی شبیه‌سازی انجام داده بود که در انتها بهپادها اپراتورهای خودشان را نابود کردند و بی‌اختیار عمل می‌کردند. کارشناسان درخصوص هوش مصنوعی به بی‌کاری گسترده اشاره می‌کنند و تهدیدات مختلفی از جعل خبر و بی‌کاری‌تا کاربردهای نظامی و امنیتی و تسلط آن بر انسان را بررسی کرده و درباره آن هشدار داده‌اند.

اقتصاد برگ برنده

البته این مسائل تنها درباره اصل مهم اقتصاد و بازار شکست خواهند خورد. مثلاً طبق گزارش‌های اقتصادی درآمد مایکروسافت با هوش مصنوعی تا ۲۰۲۷ حدود صد میلیارد دلار افزایش پیدا می‌کند. تحلیلمانگران پیش‌بینی کرده‌اند ارزش سهام مایکروسافت حداقل ۴۰۰ دلار خواهد شد. هدف این شرکت رویکرد تهاجمی و مقابله با هوش مصنوعی خواهد بود.

و محاکم کیفری، به معنای حق جامعه بر امنیت و آسایش شهروندان که حقی جمعی است، به کار رفته است (یعنی مرادف با حقوق عمومی۱). ولی قانون اساسی این اصطلاح را به معنای موسعی اعم از حقوق فردی و جمعی به کار می‌برد؛ بنابراین میان تفسیر از مفهوم حقوق عامه در آیین دادرسی کیفری و حقیقت آن در قانون اساسی، رابطه عموم و خصوص مطلق برقرار است. قدر جامع چهار مفهوم حقوق عامه در فقه امامیه نیز حق انتفاعی است که در امور مادی نظیر اموال عمومی و امور غیرمادی نظیر امنیت عمومی برای عموم مسلمین به رسمیت شناخته شده است و شارع راضی به اهمال و سستی یا تسامح در آن نیست و به دلیل فقدان متولی خاص، حاکم مسلمین موظف به پاسداری و صیانت از آن بر اساس مصلحت عمومی است و تک‌تک مسلمانان نیز حق دارند مدعی احقاق و مانع از تضییع آن شوند. خلطی که در قوانین عادی و رویه قضائی ایران (برخلاف قانون اساسی و فقه امامیه) صورت گرفته، این است که دادستان خود را بر اساس ماده ۲۲ قانون آیین دادرسی کیفری مسئول حفظ حقوق عامه (در کنار حفظ حقوق عمومی) نیز می‌داند (که البته تا اینجا درست است)؛ اما گزاره دیگری هم وجود دارد و آن اینکه «دادستان خود را تنها مرجع حفظ حقوق عامه می‌داند!»، این واژه «تنها»، ایجاد اشکالات زیادی در حقوق، سیاست و اقتصاد ایران کرده است. برای مثال، نقش سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOها)، احزاب، گروه‌ها، جمعیت‌ها، دسته‌جات، خبرنگاران و مردم، کم‌رنگ شده و صرفاً در حد «گزارشگر جرم»، قدرت و اختیار پیگیری حقوق عامه را دارند؛ درحالی‌که این حقوق، به خاطر عدم تعهد به صلاحیت‌های دستگاه‌های حکومتی یا سوااستفاده از صلاحیت‌ها برای منافع شخصی و گروهی، معمولاً فوت می‌شوند و ضروری است به مردم به‌عنوان صاحبان اصلی حقوق عامه اجازه داده شود، نه صرفاً به‌عنوان گزارشگر جرم، بلکه به‌عنوان شاکعی، به‌طور مستقیم تعديات و تجاوزات به حقوق عامه را نرزد مراجع قضائی پیگیری کنند.

متأسفانه با وجود نهادهای متعدد ازجمله نهاد دادستانی، دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور، شاهد ضعف نهادهای رسمی در احیای حقوق عامه هستیم و نبود توجه و اهتمام نظام قضائی برای بهره‌گیری از ساختارهای غیررسمی (غیردولتی) برای پیگیری مستقیم جرائم مرتبط با حقوق عامه، بسی جای تامل داردا به‌ویژه آنکه با بررسی دقیق مصادیق حقوق عامه در قانون اساسی، اطلاق حقوق شهروندی بر آن، درست‌تر به نظر می‌رسد و از سوی دیگر، مفهوم حقوق عامه مطرح در قانون اساسی، با قدر جامع تعاریف چهارگانه این اصطلاح در فقه مطابقت دارد. نتیجه اینکه انحصاری‌شدن حفظ حقوق عامه در اختیار دادستان، زمینه‌ساز فساد شده است. در عمل، به دلیل حجم زیاد پرونده‌های مرتبط با حقوق عمومی (حقوق حاکمیتی بر ملت و کمبود نیرو در دادسراها و ضعف جدی در نظام Henجاری و ساختاری قوه قضائیه، دادستان فرصت و اراده کافی برای تعقیب جرائم و تجاوزات به حقوق عامه یا همان حقوق شهروندی را ندارد و نتیجه آن، تبدیل فساد به از‌د‌های هفت‌سر (بنا به تعبیر رهبر انقلاب) بوده است.

۴-جمع‌بندی نهایی:طبق قرارداد اجتماعی روسو، در حالت طبیعی، شخص در ازای تقویض بخشی از آزادی طبیعی خویش به اراده عام که مأمور اجرای تمام امور زندگی است، آزادی اجتماعی خود را به دست می‌آورد که نظم عمومی، امنیت عمومی و… در آن نهفته است. چون اینای بشر در حالت طبیعی مواجه با خطرات شدیدی بودند و به‌تنهایی قادر به غلبه بر آنها نبودند، بنابراین با تشریک مساعی، امکان تشکیل دولت را فراهم کردند و از اینجا، تکالیف ملت در مقابل دولت مطرح می‌شود؛ ازجمله این تکالیف، احترام به نظم عمومی، رعایت اخلاق حسنه و مراعات قانون است و دادستان به‌عنوان مدعی‌العموم و بر اساس قانون، به نمایندگی از جامعه (به‌طور کل)، نه تک‌تک افراد (به‌طور جزء)، مسئول حفظ آنهاست. براساس این، پیگیری و تعقیب حیثیت عمومی جرم و به تعبیری حفظ حقوق عمومی در عهده دادستان و بینیم و بعد از پایان بازی آنها به ورزشگاه اتحاد آمدند و دوباره صحبت کردند. به‌عنوان نماینده دولت، از سوزی دیگر، حقوق شهروندی، حقوقی است که ملت به‌طور فطری دارد و دولت مکلف به رعایت آنهاست. حقوق عامه در تفسیری نادرست از آیین دادرسی کیفری و فلسفه وجودی آن، در رویه قضائی حاکم بر دادسراها

